

De

NUMMER 9 /// JAARGANG 89 /// 24 JANUARI 2014

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Johannes en de wereld

God houdt
van alle mensen

Wil God dit?

Antithese:

*de scheidslijn tussen kerk en wereld
in een tijd van openheid*

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, drs. Janneke Burger- Niemeijer,
drs. Peter Hommes, drs. Erik Koning,
dr. Hans Schaeffer.

Brede redactie kernredactie plus dr. Rob van
Houwelingen, dr. Ad de Bruijne, Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

UITZICHT

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

Hoe donker kan het zijn in sommige landen op aarde? Laatst zei een journalist vanuit Syrië dat hij geen woorden kon vinden om te zeggen hoe somber hij de toekomst daar inzag. In de vreselijke burgeroorlog is nu ook ISIS aanwezig, een aan al-Qaeda gelieerde militante groep die strijdt voor de Islamitische Staat in Irak en Sham, het Midden-Oosten. Gekleed in het zwart en paraderend met zwarte vlaggen gaan deze strijders voor hun extreme doel: de invoering van de streng islamitische wetten van de sharia in een groot gebied. Het leed voor de bevolking is niet te beschrijven. En Syrië is niet het enige land zonder uitzicht op verbetering. Maar via een Syrische vluchteling hoorde ik ook van een kleine christelijke gemeente daar, die standhoudt en zo veel mogelijk hulp probeert te bieden. Zij doet dat zonder onderscheid te maken tussen moslims en christenen, vanuit de liefde van Jezus. Wat een inspirerend bericht! Hoezo is dit uitzichtloos? Het uitzicht wordt verlegd, dat wel.

Ooit begon de prediking van het koninkrijk uit de hemel in het donkerste gebied van het Joodse rijk, in het uiterste noorden, waar de bevolking altijd de eerste klappen had gekregen van binnentrekkende volken en zich door de eeuwen heen had vermengd met vreemde culturen. Vanuit Jeruzalem gezien was het opgegeven gebied dat het 'Galilea van de heidenen' werd genoemd. Met opzet ging Jezus eerst daarheen, met zijn licht zocht Hij het donker. Hij liet zijn rijk daar schitterend zien, zelfs zo dat mensen uit Syrië en bewoners van Jeruzalem in Galilea gingen kijken. Hoezo was dit opgegeven gebied? Dit rijk schittert nog steeds. Naar zijn aard zoekt het de donkere plekken. Het leert mensen anders te kijken en bezielt hen om christelijk te handelen. In het donker maakt het kleinste lichtstraaltje verschil.

IN DIT NUMMER

172

CHRISTELIJK DENKEN VANUIT DE ANTITHESE

Denken vanuit de antithese is in onze tijd een goede manier om een eigen christelijke visie op de samenleving te ontwikkelen. Die functie had de antithese vroeger ook al, net zoals de Hollandse Waterlinie ons land niet alleen beschermde maar ook vormgaf.

176

GRENZEN AAN DE GEMEENSCHAP

Jonge generaties gelovigen denken niet meer in tegenstellingen. Wat heeft dat voor gevolgen voor de kerk en hoe moet zij daar op reageren? Door samen te zoeken naar onze identiteit in Christus. 'Een kerk die dat doet, zal vanzelf merken waar de grenzen liggen.'

188

EEN WOLK VAN GETUIGEN

Gelovigen lijken op marathonlopers op weg naar de eindstreep. Vorige generaties gelovigen hebben als estafettelopers het stokje steeds overgedragen. Jezus kun je zien als succescoach: iemand die de atleten weet te trainen, te inspireren en te motiveren.

EN VERDER

179 COLUMN GEEF JE BESTE KRACHT /// 179 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 180 JOHANNES EN DE WERELD /// 182 HOOP DOET ANDERS LEVEN /// 184 WANDELEN MET GOD GOD HOUDT VAN ALLE MENSEN /// 186 BIJBELTAAL WIL GOD DIT? /// 191 BOEKENTIP BIDDEN: HET HART VAN HET GELOOF IN CHRISTENDOM ÉN ISLAM /// 192 UIT DE KERKEN /// 192 NIEUWS EN PERSBERICHTEN

Christelijk denken vanuit de antithese

TEKST: GEORGE HARINCK, HISTORICUS, WERKZAAM AAN DE VU EN VERBONDEN AAN HET ARCHIEF- EN DOCUMENTATIECENTRUM VAN DE TU KAMPEN ///
AFBEELDING PAG. 173: RIJKSDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED.

In het tv-programma *Nederland van boven* liet de VPRO onlangs de Hollandse Waterlinie zien, de verdedigingsstellingen van Amsterdam naar de grote rivieren. Het viel mij op hoe verbazingwekkend intact deze verdedigingslinie nog is. Vaak is het water behalve onze vijand ook onze beste vriend geweest, in het weren van aanvallen van buitenaf en het bevorderen van onze zelfstandige ontwikkeling.

Honderd jaar geleden, ten tijde van de Eerste Wereldoorlog, werd de waterlinie door de Duitsers gezien als een geduchte hindernis. Wellicht hebben we het daaraan te danken dat zij Nederland toen niet zijn binnengevallen. Maar in 1940 bleek de waterlinie haar militaire functie te hebben verloren en ook vandaag zou geen mens er meer aan denken om de sluizen te openen en de waterlinie in te zetten voor de verdediging tegen de vijand. De Hollandse Waterlinie is cultureel erfgoed geworden.

Weren en stimuleren Is het de antithese ook zo vergaan? Antithese betekent letterlijk tegenstelling, en lezers van dit blad kennen dit woord vooral in verband met christelijke organisaties. Om stelling te nemen tegen de ontkerstening van de samenleving en de marginalisering van de orthodoxe protestanten daarbinnen zijn vanaf omstreeks 1840 door Groen van Prinsterer, Abraham Kuyper en anderen christelijke organisaties in het leven geroepen. Deze

organisaties vormden een gereformeerde waterlinie, tegen vijandige invloeden en voor de ontplooiing van de eigen overtuiging.

Dat dergelijke organisaties niet alleen iets tegenhiel-den maar ook iets bevorderden, zeg ik er nadrukkelijk bij. Want net zoals de Hollandse Waterlinie de zelfstandigheid van ons land en cultuur niet alleen

heeft verdedigd, maar door haar succes ook heeft gestimuleerd, zo waren de christelijke organisaties een geweldige stimulans voor het ontplooiën van het christelijke gedachtegoed en het handelen als christenen op alle levens-terreinen. Ze leidden tot participatie in en ontwikkeling van de samenleving. Het 'anti' in antithese is hetzelfde als in antirevolutionair: het duidt niet alleen negatief op verzet tegen iets (contra), maar ook positief op het vervangen van datgene wat bestreden wordt door iets beters (anti). De antithese had dus een werende en een stimulerende betekenis.

Belangrijk om te bedenken is ook dat de antithese niet los verkrijgbaar was, maar berustte op een samenhangende visie en gecoördineerde actie. Het is met de antithese net als met de waterlinie: dat is niet alleen het fort Blauwkapel, een van de grootste forten van de waterlinie, en het is ook niet de stelling van Utrecht, met onder meer de forten

Blauwkapel, Ruigenhoek, De Bilt, Lunetten en Rijnauwen. De waterlinie moet gezien worden in het kader van de verdediging en ontwikkeling van Nederland. Zoals de waterlinie wordt misverstaan als je niet weet waartegen en waarvoor deze diende, zo moet de antithese niet begrepen worden als een lijn of grens, maar als uitdrukking van een heel stelsel.

Versmalling Terugblikkend op de dagen van Groen, Kuyper, Colijn en Schilder lijkt het er vandaag echter op dat hun hele visie versmald wordt tot

De Hollandse Waterlinie is cultureel erfgoed geworden (Weesp, Torenfort Uitermeer) ///

dat woord antithese in negatieve zin: het weren van de vijand. En het lijkt er bovendien op dat daarmee niet alleen de kern van hún opvattingen wordt weergegeven, maar ook dat iedereen in orthodox-protestantse kring deze visie deelde. Bij beide punten moet ik een kanttekening plaatsen. Wat dat laatste betreft: er zijn altijd orthodox-protestanten geweest, ook binnen Kuypers kring, die het accent niet legden op wat scheidde, maar op wat verbond. Herman Bavinck en W.F. de Gaay Fortman zijn daar voorbeelden van. Wat het eerste punt betreft is de term antithese als verdedigingslijn in zwang geraakt na de Eerste Wereldoorlog, na het overlijden van Kuypers en Bavinck. Kuypers heeft dit begrip pas gebruikt tijdens zijn minister-presidentschap (1901-1905), betrekkelijk laat dus in zijn carrière; hij was toen al rond de 65 jaar. In de Tweede Kamer sprak hij toen over een antithese van levensbeschouwelijke stelsels die door het Nederlandse volk liep en waar ook de politiek mee moest rekenen: het christelijke beginsel en het

niet-christelijke of moderne beginselen. Hij stelde dit vast als een objectief gegeven en meende dat de politiek deze verdeeldheid in de samenleving moest faciliteren door aan beide beginsels gelijk recht te verschaffen. Zijn politieke tegenstanders verweten hem echter dat hij geen tegenstelling constateerde, maar fabriceerde en zo het Nederlandse volk in twee kampen verdeelde. Bij de door Kuypers verloren verkiezingen van 1905 was zijn antithesebegrip door zijn politieke tegenstanders gretig gebruikt in de campagne om hem als zaaier van verdeeldheid neer te zetten. Op het kerkelijk erf was hetzelfde al eerder gebeurd, namelijk ten tijde van de Doleantie van 1886.

Karikatuur Ik denk dat Kuypers hiermee geen recht wordt gedaan, niet in de kerk en niet in de politiek. Het is alsof je zegt dat de Hollandse Waterli-

nie verwerpelijk is omdat ze ons land in tweeën deelt. Maar deze negatieve karikatuur van de antithese was uitermate hardnekkig. Kuypers antirevolutionaire opvolgers als ministers-presidenten, Theo Heemskerk (1908-1913) en Hendrikus Colijn (1925-1926; 1933-1939) namen het woord liever niet in de mond omdat het zoveel weerstand opriep. Heemskerk werd ook door zijn politieke opposenten vooral gezien als een verzoener en Colijn vormde nota bene coalities met de liberalen; na hem deden de overige ministers-presidenten uit deze traditie (Gerbrandy, Zijlstra, Biesheuvel en Balkenende) dat ook. Hoezo een politieke antithese? Inmiddels bleven zij wel geloven in de realiteit van een levensbeschouwelijke

antithese. Colijn en Gerbrandy pasten deze antithese toe op de ideologieën van het communisme en het nationaal-socialisme.

‘De antithese moet niet alleen opgevat worden als grens, maar als uitdrukking van een heel stelsel’

Het is nobel de SP te steunen omdat de partij opkomt voor de zwakken in de samenleving, maar de christelijke boodschap voor de samenleving is breder en biedt ook een visie voor wie niet zwak is. ///

Hokjesgeest Het verzet tegen de antithese was er buiten de antirevolutionaire wereld dus van meet af aan, maar het was het stelsel van Kuiper dat opgang maakte en de organisatie van de samenleving bepaalde, van de politiek tot de omroepen en van de vakbonden tot de sport. Ergens in de jaren '30 verloor dit stelsel echter zijn momentum. Was het verzuilde omroepstelsel de druppel die de emmer deed overlopen, was het de theologie van Barth waarin protestantse tegenstanders van Kuiper eindelijk een effectief wapen vonden, was het de gearriveerdheid van de anti-revolutionairen, de tot herbezinning dwingende secularisatie, de opkomst van meer op de persoon en de existentie gericht gedachtegoed in plaats van op de groep en essenties? Wat er precies allemaal een rol speelde, kan ik in het bestek van dit artikel niet uitwerken, maar duidelijk is dat het oude bezwaar van de antithese als splijtzwam zich op een gegeven

moment met nog meer kracht richtte tegen de christelijke organisaties. Waar de organisaties eerst het middel waren tot participatie in de samenleving werden ze vanaf de jaren '30 gehegeld om hun 'hokjesgeest' die verdeeldheid in stand hield. De strijd die deze omslag in het denken met zich meebracht, werd in protestants Nederland uitgestreden in de jaren 1945-1965. De 'doorbraak' – protestanten die om principiële redenen niet afzonderlijk wilden staan in de samenleving en actief werden in niet-christelijke organisaties – stuitte op sterk verzet van christelijke organisaties, van CHU en ARP tot NCRV en CNV. Maar in een samenleving waarin het geloof met hernieuwde kracht direct in verbinding werd gebracht met de wereld en waarin de authenticiteit van de gelovige be-

langrijker werd dan het instituut of het stelsel van waarheden waarmee hij zich identificeerde, verloren deze verzuilde organisaties aan aantrekkingskracht. De groep stond niet meer voorop en afzonderlijke organisatievorming was in deze context niet meer aantrekkelijk.

Speciale positie Het is voor lezers van De Reformatie interessant te bedenken dat vrijgemaakt-gereformeerden in dit naoorlogse debat een speciale positie innamen. Dat kwam doordat zij niet alleen de doorbraak (de ontwikkeling dat protestanten actief werden in niet-christelijke organisaties) verwierpen, maar ook nog eens de algemeen christelijke organisaties niet christelijk genoeg

'Inmiddels zijn ook de vrijgemaakt-gereformeerden het groeps- en beginseldenken voorbij'

vonden. Achteraf gezien gingen ze daarmee dwars tegen de culturele trend in – en beschouwden ze de wrijving die

daardoor ontstond als bevestiging van de realiteit van de antithese. Zij bouwden rondom de eigen kerk nog eenmaal de kuyperiaanse wereld in miniatuur op die elders al aan het verkruielen was. Mede door deze afwijkende positie kreeg het begrip antithese in vrijgemaakt-gereformeerde kring behalve een levensbeschouwelijke inhoud ook een aangescherpte organisatorische en sociale betekenis: wie bijvoorbeeld als vrijgemaakt-gereformeerde lid van de ARP was, telde maar half mee. De waterlinie was permanent in functie als afweermiddel. Dat deze opstelling tot isolement en interne zuiveringen zou leiden, werd in de jaren '50 al door C. Veenhof beseft. Er moesten echter eerst kerkelijke slachtoffers vallen voordat het klimaat in vrijgemaakt-gereformeerde kring in de jaren '70 ging veranderen.

Organisatiemoe Inmiddels zijn ook de vrijgemaakt-gereformeerden het groeps- en beginseldenken voorbij. Het gaat ook in deze kerkgemeenschap om authenticiteit geloof en individueel handelen. Over antithese wordt ook daar niet veel meer gesproken, maar grote restanten van het kuyperiaanse stelsel zijn er nog wel: christelijke politieke partijen, christelijk onderwijs, christelijke media. De antithese is niet zonder stelsel verkrijgbaar, schreef ik, maar kan het stelsel wel standhouden zonder antithese? Of worden de christelijke organisaties net als de waterlinie het culturele erfgoed dat herinnert aan een voorbij tijdperk van hokjesgeest en spruitjeslucht? Het lijkt er soms op. Er is ook in vrijgemaakt-gereformeerde kring waardering gekomen voor christenen die bewust in niet-christelijke omgevingen actief zijn. Daarnaast is christelijk en zeker vrijgemaakt-gereformeerd Nederland

ook wel wat organisatiemoe geworden. Het standpunt van de ethischen uit de negentiende eeuw – Kuypers tegenstanders – krijgt weer aandacht: het gaat om je christelijke gezindheid en die moet je niet los van de rest van de samenleving organiseren, maar individueel en breed inzetten. Dan kies je soms voor de CU, soms voor de SP.

Ik denk dat het winst is dat hier ook in vrijgemaakt-gereformeerde kring ruimte voor is. De antithese hoeft niet per se georganiseerd te worden. Maar ze is wel een feit. Prof.

H. van Riessen zei eens dat je als christen de antithese niet hoeft op te zoeken: die krijg je vanzelf thuisbezorgd. Bovendien: de antithese loopt door je eigen hart.

'Als christen hoef je

de antithese niet op

te zoeken: die krijg je

vanzelf thuisbezorgd'

natuurlijk ook ingegeven door de trend in de samenleving, die niet gericht is op blauwdrukken, maar op emotie en individu. Ik zie daar de christelijke politiek ook onder lijden. Mensenhandel, christenvervolging, alcoholverbod, het zijn goed in het gehoor liggende thema's, maar ze gaan over zwakke groepen en persoonlijk gedrag; de samenhangende visie die daar (vermoedelijk) achter zit, klinkt minder luid dan ik vroeger wel eens meende te horen. En als het over minder gemakkelijk in het moderne

gehoor liggende christelijke politieke thema's gaat, zoals pensioen of woonakkoorden, hoor ik de christelijke politici wel zeggen dat ze hun verantwoordelijkheid nemen voor de hele samenleving, maar

niet wat de christelijke visie op wonen en inkomen is of dat deze akkoorden stimuleren daarover na te gaan denken. De versmalling betreft dus zowel de themakeuzes van de politici als de verminderde behoefte aan een christelijke politieke blauwdruk. Heel modern allemaal, maar verarmend.

De gedachte van een waterlinie had een te negatieve uitwerking gekregen, maar zou nu als voorwaarde voor ontplooiing van christelijk denken, christelijke politiek, christelijk onderwijs en christelijke media nieuw leven ingeblazen moeten worden. De antithese moet dus niet bij het cultureel erfgoed geplaatst worden, maar een nieuwe, positieve stimulans worden voor een eigen christelijke visie op de samenleving, die geen verplicht keurslijf wordt, waar ieder zich bij kan uitsluiten, maar die wel een samenhangend alternatief biedt voor de huidige samenleving.

Grenzen aan de gemeenschap

Hoe openheid en duidelijkheid moeten samengaan

TEKST: HANS SCHAEFFER, ONDERZOEKER AAN DE TU KAMPEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Openheid en duidelijkheid zijn beide onmisbaar voor een kerkgemeenschap die iets wil betekenen in de samenleving. Dat is de kern van Leo Fijens boek *Het wonder van Maartensdijk leeft verder* (Ten Have, 2008). Hij vertelt daarin het verhaal van Mary Huisman, die na de aanslagen van 11 september 2001 de geopende deuren van de rooms-katholieke Sint-Maartenskerk in Maartensdijk binnenging.

Daar hoorde zij het koor zingen en dacht: hier wil ik bij horen! Ze ging, hoewel niet katholiek, meezingen in het koor en werd langzamerhand gegrepen door Gods roepstem. Uiteindelijk wordt ze met Pasen 2003 gedoopt: 'Ik wil tegen God en de mensen zeggen dat Hij mij kent, dat Hij mijn naam kent, dat ik een kind van God ben, dat ik zijn kind wil zijn.' Mary's verhaal en de verhalen van nog 79 anderen vormen samen Fijens boek. De centrale boodschap daarvan is dat we de deuren en ramen van de lokale geloofsgemeenschap moeten openzetten en voor ons geloof moeten uitkomen. Op die manier kan een ten dode opgeschreven dorpskerk tot leven komen, zoals in Maartensdijk gebeurt.

Spanningsveld Fijen benadrukt dat het gaat om twee polen: openheid en identiteit – anders gezegd: gastvrijheid en duidelijkheid. Het zijn deze twee polen die iedere geloofsgemeenschap

mijns inziens moet omarmen: duidelijk zijn over waar je voor staat en waar je voor gaat, maar tegelijk niemand op voorhand buitensluiten. De verhouding tussen beide polen is niet altijd helder en ze creëert een spanningsveld. Ook in de GKv is dat momenteel merkbaar. Toch kan dit spanningsveld tussen openheid en identiteit een boeiende krachtbron zijn voor de kerken. Maar dan zal wel helder moeten zijn wat de rol is van wat in onze gereformeerde traditie sinds het begin van de 20ste eeuw omschreven is als de antithese.

In het vorige artikel (*Christelijk denken vanuit de antithese*, pag. 172-175) schrijft George Harinck over de antithese: enerzijds heeft zij als functie bescherming te bieden tegen verkeerde invloeden van buitenaf, anderzijds biedt zij de voorwaarden voor een zinvolle ontplooiing van het christelijke leven. Hij bestrijdt de opvatting dat de antithese iets van vroeger is en alleen maar negatief. Het is noodzakelijk dat christenen zichzelf in

zekere zin organisatorisch onderscheiden van de rest van de samenleving, om samen aan de christelijke wereldbeschouwing vorm te geven.

Kerk-zijn vandaag Wat betekent deze opvatting over de antithese voor het kerk-zijn van vandaag? Kerk-zijn wordt anno 2014 op heel veel verschillende manieren beleefd en vormgegeven. De verschillen tussen plaatselijke kerken, tussen de verschillende kerkverbanden en tussen individuele gelovigen zijn groot.

Een van de verschillen betreft de plaats die de kerk in het leven van christenen inneemt in vergelijking met vroeger. In het algemeen kan gesteld worden dat verschillende sociologische processen, die dure namen dragen als individualisering, secularisering, toegenomen mobiliteit, globalisering en calculatorisering, eraan hebben bijgedragen dat de kerk steeds minder belangrijk is geworden voor gelovigen. Het woord kerk gebruik

ik hier, voor alle duidelijkheid, in de zin van de plaatselijke geloofsgemeenschap. Een voorbeeld dat bovenstaande stelling duidelijk maakt is dat veel jongere christenen voor hun geloof allerlei voedingsbronnen zoeken: in persoonlijke relaties, kleine kringen, congressen, conferenties en via sociale media. Heel wat gelovigen luisteren regelmatig via YouTube of bepaalde websites naar goede christelijke sprekers. Deze middelen worden door oudere christenen relatief minder intensief gebruikt. Daarmee heeft de plaatselijke kerkgemeenschap een andere plaats gekregen. De zondagse kerkdienst is lang niet in alle gevallen meer het centrum van waaruit gelovigen samen hun leven met God vormgeven. De preek van de dominee, het samen zingen en bidden, samen avondmaal vieren of een doop meemaken zijn niet vanzelfsprekend de kern waaromheen gelovigen hun band

met God en met elkaar beleven. Het betekent ook dat velen het geloof delen met allerlei medechristenen die geen onderdeel zijn van hetzelfde kerkverband. Zij komen daardoor intensief in aanraking met andere opvattingen en geloofsuitingen.

Beleving en inhoud Dit raakt meer dan alleen de *beleving* van het christelijk geloof. Het is een wijdverbreid

misverstand dat jongere gelovigen vandaag alleen uit zijn op beleving en oudere alleen op inhoud. Het is opvallend dat uit onderzoek onder jongeren blijkt dat zij intensief op zoek zijn naar inhoud van het christelijk geloof. Het onderzoek van de Gereformeerde Hogeschool

Jong, [goed]gelovig en kerk (2011) laat zien 'dat jongeren graag een inhoudelijke relatie met een oudere hebben. Ze willen serieus worden genomen. Met de jeugdleider kunnen ze misschien leuk een

'Het spanningsveld tussen openheid en identiteit kan een boeiende krachtbron zijn voor de kerken'

Veel jongeren zoeken lang niet alleen meer in de kerk naar voedingsbronnen voor hun geloof. ///
Foto: EO-jongerendag 2004.

biertje drinken, maar bij geloofsvragen en problemen ontvangen ze geen hulp. Er is dus meer dan een leuke relatie nodig.'

Samenvattend over kerk-zijn in 2014: er zijn veel meer plaatsen dan alleen de kerk waar huidige generaties gelovigen hun geloofsvorming zoeken, zowel inhoudelijk als qua beleving. Daarbij zijn kerkgrenzen steeds minder belangrijk. Een antithese tussen kerk als zodanig en wereld, waarbij vanuit de kerk als het centrum een heel systeem aan eigen cultuuruitingen en organisaties ontsproot, is daarmee voorbij.

Gevolgen Wanneer we ervan uitgaan dat deze trend zich doorzet, wat voor gevolgen heeft dat dan voor een doorsnee lokale kerkgemeenschap?

In de eerste plaats zullen we moeten erkennen dat de plaatselijke geloofsgemeenschap nooit het alternatief zal kunnen zijn voor de enorme diversiteit aan middelen tot geloofsopbouw waar men nu op allerlei manieren toegang toe heeft. Een predikant kan onmogelijk alle verschillende spirituele smaken en voorkeuren van zijn gemeenteleden bedienen, en zeker niet op het niveau waarop allerlei bekende en begaafde sprekers op congressen en in diverse media dat kunnen.

In de tweede plaats zal de plaatselijke kerk moeten erkennen dat zij zelden het hoge kwalitatieve niveau kan bereiken waarop de meeste mensen hopen. Een belangrijk gegeven is immers dat wij in onze cultuur collectief steeds hogere eisen stellen aan onze kwaliteit van leven; dat geldt ook voor het terrein van het geloof. De eisen die wij bewust en onbewust stellen aan predikanten, ouderlingen, diakenen, kringen, kerkdiensten, muziek en vormgeving zijn voor veel lokale gemeenten niet haalbaar. Je ziet

daardoor nu al grote verschillen ontstaan tussen plaatselijke kerken en die zullen alleen maar toenemen. Grote (stads) gemeenten van meer dan vijfhonderd leden met een solide financiële basis en een behoorlijk potentieel aan capabele gemeenteleden staan er vanzelfsprekend anders voor dan een kleine dorpskerk met negentig leden.

Duidelijke identiteit Toch is dit niet het hele verhaal. Ik begon met de stelling dat openheid en duidelijkheid allebei onmisbaar zijn voor een kerkgemeenschap. De openheid, die in strijd lijkt te zijn met de antithese, kenmerkt al veel plaatselijke kerken. Maar een kerkgemeenschap die in alle openheid geen heldere en duidelijke identiteit meer heeft, zal snel aan invloed inboeten. Het christelijk geloof kan niet zonder een lokale gemeenschap die al zoekend vanuit de kern van het geloof vormgeeft aan haar concrete roeping in de samenleving om haar heen. Het is mijn stellige overtuiging dat de sterke nadruk op openheid – historisch misschien verklaarbaar als reactiehouding – gepaard moet gaan met een minstens even belangrijke zoektocht naar duidelijkheid over wat het christelijk geloof inhoudt en betekent. De verhalen over Maartensdijk zoals

Leo Fijen die optekende, wijzen erop dat in een klein dorp een vitale kerkgemeenschap kan bloeien doordat vele individuele gelovigen zich als vrijwilliger inzetten voor een zeer open gemeenschap. Fijen schrijft dat we ‘de deuren en ramen van de lokale geloofsgemeenschap moeten openzetten en voor ons geloof moeten uitkomen’. Dat eerste wordt in de verhalen van zijn boek verteld. Maar op welke manier komen mensen in deze

verhalen voor hun geloof uit, en over welk geloof hebben we het dan? Die duidelijkheid lijkt in strijd met de eerder genoemde openheid, omdat duidelijkheid verschaffen betekent dat je grenzen trekt – maar welke? Wat verdwijnt er, wat verandert er, waar gaan we heen als we werkelijk deuren en ramen openzetten? Dit zijn geen academische vragen; ze spelen al volop. Zeker in het leven van heel veel jongere vrijgemaakte-gereformeerden is de openheid al een feit, terwijl de vraag naar de precieze inhoud van het geloof niet meer als heel relevant wordt ervaren.

Zoektocht De enige manier waarop wij die identiteit weer helder kunnen krijgen is door er samen opnieuw naar te zoeken. Dat proces, die zoektocht, moet binnen de plaatselijke geloofsgemeenschap plaatsvinden. Natuurlijk kan dat met input van elders: boeken, conferenties en wat er verder al niet te vinden is. Maar het gaat om de gezamenlijke zoektocht van de plaatselijke gemeenschap

naar hoe zij haar diepste identiteit als gemeente van Jezus Christus wil vormgeven.

De openheid die ontstaan is brengt, hoe je daar ook over denkt, een heel scala aan meningen, verlangens en wensen met zich mee.

In die gegeven context moeten we samen, in heel die diversiteit die een plaatselijke kerk rijk is, de Bijbel en belijdenis lezen, doordenken en beleven. Vanzelf komen dan vragen op, maar evengoed prachtige ontdekkingen over wat God ons te zeggen heeft. Het gesprek over die vragen en ontdekkingen moeten we eerlijk en open voeren, in het vertrouwen dat Gods Geest ons in de waarheid zal leiden. Dat vertrouwen is kenmerkend

voor gereformeerde kerken: de Schrift laat Gods stem helder klinken.

Samenleven In een recente brochure *Leren omgaan met diversiteit in je gemeente* van het Praktijkcentrum staat hierover het volgende: ‘Op dit punt kan de christelijke kerk in de wereld ook iets laten zien van het bijzondere karakter van Gods gemeente. Haar missionaire aantrekkingskracht wordt – mede – bepaald door de manier waarop kerkleden onderling hun samenleven vormgeven. Dat betreft dan ook de manier waarop christenen met hun onderlinge verschillen omgaan. De leefstijl van het koninkrijk van God gaat niet alleen over allerlei ethische thema’s als abortus, euthanasie, of seksualiteit, maar evengoed over het heel praktische niveau van omgaan met elkaar.’¹

Dit is de kern van wat de kerk als gemeenschap van leerlingen van Jezus Christus moet willen zijn: een gemeenschap van mensen die samen proberen te ontdekken wat God van hen wil (Ef. 5: 17). Hierover schreef Matthijs Vlaardingerbroek in 2011 vanuit zijn jarenlange ervaring als missionair werker: ‘Veel kerken en gemeentes zijn zich niet langer bewust van hun unieke identiteit en roeping in Christus. ... Allereerst moet je een antwoord vinden op de vraag wat de unieke door God gegeven identiteit, kracht en roeping van je gemeente zijn.’² Een kerk die haar identiteit zoekt, zal vanzelf merken waar de grenzen liggen. Dan wordt ook duidelijk dat er een antithese bestaat. Wie zoekt naar Jezus Christus krijgt deze inderdaad per omgaande thuisbezorgd.

1 Zie <http://www.praktijkcentrum.org/wp-content/uploads/2013/09/DiversiteitBrochure.pdf>.

2 Matthijs Vlaardingerbroek, *Grensverleggend. Hoe de kerk opnieuw missionair kan zijn*. Heerenveen, 2011. Pag. 11.

Geef je beste kracht!

TEKST: RONALD WESTERBEEK, TOT VOOR KORT VOORGANGER VAN ICF AMERSFOORT (GRACE CHURCH EN OASE) ///

‘Ik ben voor de Joden als een Jood geworden, voor de zwakken ben ik zwak geworden – ik ben voor iedereen wel iets geworden, om in elke situatie althans enkelen te redden,’ schrijft Paulus aan de Korintiërs. Zo voelt het wel een beetje, als we na zeven jaar pionieren terugblikken op ICF Amersfoort. Half december zijn Nienke en ik afgezwaaid als kerkplanters en we gaan genieten van een sabbatsjaar (even geen leidinggevende taken meer in ICF). Na zeven jaar mogen we zegeningen tellen, boven verwachting. Niet één, maar twee gemeenten mochten we stichten: Grace Church (2008) en Oase (2011), waar mensen tot geloof komen, gedoopt worden en groeien in navolging en getuigenis. Meer dan twintig nieuwe gelovigen werden gedoopt en ruim veertig christenen zonder kerk vonden bij ons een thuis.

Gemakkelijk was het meestal niet. Paulus’ opmerking aan de Filippenzen dat hij zich voor hen heeft ‘ingespan-

nen en afgemat’ is voor het hele team erg herkenbaar. Het heeft regelmatig ook offers gevraagd om samen een kerk te worden waar nieuwkomers zich welkom voelen en geholpen worden om te groeien in geloof en overgave. Sommigen gingen minder werken om zo meer tijd te kunnen investeren. Anderen stelden hun huis open voor mensen in nood. We verlieten een prettige gemeente, om vanaf nul te gaan bouwen aan een nieuw sociaal netwerk. Het vergde een omslag in denken. Niet: hoe kan de kerk er voor mij zijn?, maar: hoe kan ik de ander dienen en dichterbij Jezus brengen? Het is fantastisch om op die manier betrokken te raken bij Gods reddende werk! Maar de inspanning was ook groot omdat het aantal medewerkers te klein was – en nog steeds is. Vrijwel elke kerkplanting kampt met een tekort aan betrokken en capabele christenen die bereid zijn het zendingsveld op te stappen en ‘offers te brengen’.

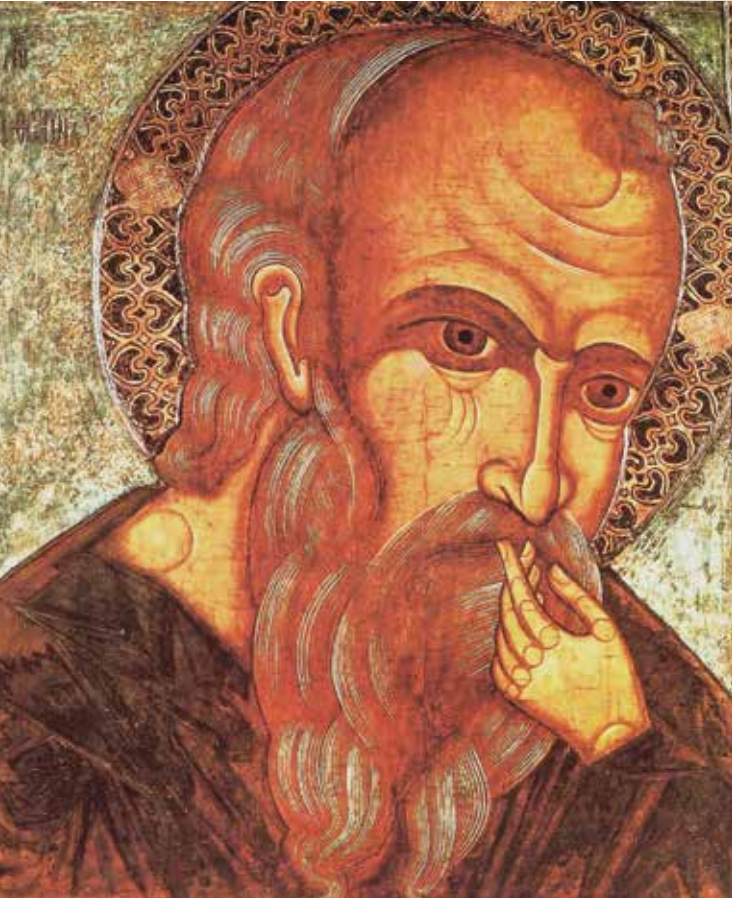
Een VU-onderzoek uit 2012 toonde aan dat de kerkplantingen in de GKV, CGK en NGK missionair buitengewoon ‘effectief’ zijn: er komen veel meer buitenkerkelijken tot geloof dan in de bestaande kerken (verhoudingsgewijs meer dan dertig keer zo veel). Daarom is mijn vraag: ken je broers en zussen die geschikt zijn? De kans is groot dat het mensen zijn die in je bestaande gemeente moeilijk gemist kunnen worden. Misschien wel ‘de beste krachten’. Maar zouden we niet bereid zijn ‘offers’ te brengen ‘om althans enkelen te redden’? Bid voor werkers, kijk om je heen, naar jezelf, en moedig elkaar aan om stappen te zetten: de velden zijn wit om te oogsten!

WWW.DEREFORMATIE.NL

Het begrip antithese wordt in onze tijd anders gehanteerd dan in het verleden, maar het is juist nu zinvol om het niet overboord te zetten. Ook is het in onze grenzenloze tijd belangrijk dat de kerk heel duidelijk is over haar identiteit. Dat is in het kort de strekking van de themabijdragen in dit nummer. We zijn benieuwd hoe u daar tegenaan kijkt en mee omgaat. Wilt u reageren op de inhoud van dit nummer, dan kan dat via mail of Twitter. Via de website kunt u uw mening geven over deze stelling:

**God heeft de wereld lief.
Nu wij nog.**

Over twee weken mag u een nummer verwachten over het thema Leiderschap, met onder andere bijdragen van Jan Willem Grievink, auteur van het *Handboek christelijk leiderschap* en van redacteur Jan Westert. 21 februari is het thema: Gods heiligheid. In onze geloofsbeleving hebben we God dichterbij gehaald; hoe verhoudt zich dat tot zijn heiligheid? De beide nummers van maart zijn (onder voorbehoud) gewijd aan het thema Geloofsgesprekken, met eerst een nummer over gesprekken met buitenstaanders (7 maart), vervolgens over geloofsgesprekken met medegelovigen (21 maart).

Johannes en de wereld

‘We zijn wel in de wereld, maar niet van de wereld.’ Deze tekst schiet me direct te binnen als ik nadenk over antithese.

De apostel Johannes heeft voor ons het afscheidsgebed van onze Heer Jezus opgeschreven waarin deze zin ook voorkomt (Joh. 17). En hij gebruikt het begrip wereld wel vaker: God heeft de wereld zo liefgehad... (3:16), en: mijn koninkrijk is niet van deze wereld (18:36, NBG ‘51).

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, THEOLOOG EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// AFBEELDING: DE APOSTEL JOHANNES. RUSSISCH-ORTHODOX IKOON

Hoe denkt de apostel Johannes eigenlijk over de wereld en over onze plaats als christenen daarin? Ik vroeg het aan prof. dr. Rob van Houwelingen (TU Kampen) die meerdere boeken en artikelen over het Johannesevangelie publiceerde en aan dr. Pieter Lalleman (Spurgeon’s College, Londen) die een commentaar over de brieven van Johannes schreef.

Kosmos Het Griekse woord voor wereld is kosmos. Bij kosmos denken wij aan de wereld zoals God die geschapen heeft, het hele universum. Van Houwelingen: ‘Het eerste wat bij Johannes van belang is, is dat hij met het begrip kosmos niet doelt op de wereld

als geschapen werkelijkheid, maar op de mensenwereld. Als Johannes het woord wereld gebruikt, kun je er meestal mensen voor invullen. Er wordt wel gezegd dat Johannes met het woord wereld het Joodse volk bedoelde. Maar dat denk ik niet. Johannes heeft zijn evangelie aan het einde van de eerste eeuw in de stad Efeze geschreven. Toen was het onderscheid Joden-heidenen niet meer zo’n issue, zoals eerder wel het geval was. Ook staat in Paulus’ brief aan Efeze dat de muur van vijandschap tussen de Joodse en de niet-Joodse wereld dankzij Christus is afgebroken (Ef. 2:14). Ik zou dus zeggen dat Johannes in zijn evangelie alle mensen op het oog heeft als hij het woord wereld gebruikt.

Natuurlijk gaat het soms over de Joden, maar dat is niet de algehele focus van zijn evangelie. De proloog bijvoorbeeld kan Joden en niet-Joden aanspreken. Joden horen daar de echo van de scheppingsgeschiedenis: er zijn zeker parallellen tussen Genesis 1 en Johannes 1. Maar niet-Joden snaptten ook wat Johannes wilde zeggen, omdat hij door middel van woorden als logos en kosmos bij hun denkwereld aansluit, waarbij hij dus zijn eigen accenten zet.’

Geen bedreiging In mijn eigen herinnering was in mijn gereformeerde jeugd het woord wereld altijd wat beladen – iets waar wij ons in elk geval verre van moesten houden. De wereld leeft

niet met God, gaat haar eigen gang en probeert ons in haar greep te krijgen. Daartoe geeft het evangelie van Johannes geen aanleiding.

Van Houwelingen: 'God heeft een positieve houding tegenover de wereld. Lees Johannes 3:16 maar: God heeft de wereld lief! Wel komt God met een appel naar de wereld toe, een oproep om te geloven. Pas als mensen niet op die oproep ingaan, Gods liefde niet

beantwoorden, wordt de wereld veroordeeld.

Dan krijgt het woord wereld ook een andere klank.

Als we door het vierde evangelie bladeren, valt ons op dat naarmate

de geschiedenis van Jezus vordert, het begrip wereld scherper en negatiever naar voren komt. Dat heeft te maken met de veroordeling van Jezus, zijn gang naar het kruis. In het evangelie wordt steeds duidelijker dat de wereld Hem niet wil, Hem zal doden. Vandaar dat Johannes uiteindelijk in zijn proloog de conclusie moet trekken: de wereld heeft Hem niet gekend. Maar toch zijn er in die wereld mensen die Hem wel gelovig hebben aanvaard. Primair gebruikt Johannes het woord wereld dus niet op een antithetische, massieve manier. En zeker is de wereld op zichzelf geen bedreiging: God houdt van de wereld en kiest ervoor om de gelovigen bewust in de wereld te laten leven. We zijn niet van de wereld, maar wel in de wereld.'

Nuances Pieter Lalleman heeft zich verdiept in de brieven van Johannes. Ook daar komt het begrip wereld in voor. Hoewel Lalleman ervan uitgaat dat de brieven en het evangelie beide door de apostel Johannes zijn geschreven, zijn de verschillen toch lastig te plaat-

sen: 'Ik houd er graag aan vast dat ze van dezelfde auteur stammen maar de schrijver drukt zich toch vaak anders uit, inconsequent voor ons als moderne westerlingen. Ook rond het begrip wereld is er wat verschil tussen de teksten. Je kunt het gebruik van het woord wereld door Johannes in de brieven niet zo gemakkelijk onder een noemer brengen. Net als in het evangelie zijn er allerlei nuances.

Wel denk ik dat de eerste brief wat negatiever is, maar Johannes schrijft die dan ook op een moeilijk moment. De gemeente waaraan hij schrijft en waarvan hij de voorganger lijkt te zijn, had een afscheiding meegemaakt en dat doet hem pijn. Je voelt mee in zijn pijn als je de brieven leest.'

Dubbelheid Tussen twee teksten van dezelfde persoon kan een nuanceverschil zitten. Zo lijkt Gods liefde in het evangelie (Joh. 3) betrokken te zijn op de hele wereld en in de brieven (1 Joh. 4) alleen aan de gelovigen gegeven te worden. Is dit verschil te herleiden tot de verschillende context van brief en evangelie of is Johannes in zijn denken veranderd? Lalleman: 'Ik denk dat als je op een goede dag zonder slecht nieuws uit de gemeenten aan Johannes zelf zou vragen waar dit verschil vandaan komt, hij zou zeggen dat het allebei waar is. Gods liefde gaat uit naar alle mensen maar niet iedereen aanvaardt deze liefde (Joh. 1:11-12). Daardoor lijkt het alsof de liefde alleen de gelovigen bereikt.'

Als Johannes in zijn brief waarschuwt voor de wereld (1 Joh. 2:15-17) bedoelt hij daarmee niet zozeer de geschapen wereld of de menselijke wereld, maar vooral de wereld als systeem waarin geen plaats is voor God. Ook hier vind je dus

die tweeslag terug uit het evangelie: God houdt van de wereld, maar als zij Hem de rug toekeert, verandert de relatie.

Die dubbelheid typeert ook het leven van christenen in de wereld. Lalleman ziet in 1 Johannes 4:17 de bede uit het gebed van Johannes 17 terugkomen: leerlingen van Jezus leven wel in de wereld, maar zijn niet van de wereld. Lalleman: 'Voor de christen vandaag betekent dit een ambivalente houding tegenover de wereld, de cultuur, alles wat de meerderheid normaal vindt. Niet alles is slecht maar alles moet getoetst worden aan de Bijbel. In onze tijd van secularisatie groeien de ethische waarden en normen van de samenleving en die van christenen steeds verder uit elkaar. De reclame vertelt ons dat wij recht hebben op van alles en nog wat, maar gelovigen weten dat dit niet waar is.'

Missionair Op grond van het thema van Gods liefde zou je het evangelie van Johannes niet zozeer antithetisch als wel missionair kunnen noemen. Johannes heeft wel iets met tegenstellingen. Hij gebruikt ze in wat hij zelf schrijft en in de woorden die hij van de Heer Jezus aanhaalt: licht tegenover donker, liefde tegenover haat.

Van Houwelingen: 'Het begrip wereld valt echter niet onder deze tegenstellingen. De wereld is bij Johannes niet allereerst iets bedreigends. Veel meer duidt het de mensen aan die moeten worden geconfronteerd met Gods liefde – niet de beangstigende plek dus die niets van God wil weten, maar de mensen die God (nog) niet kennen. Waar in de proloog de nadruk ligt op de taak van het Woord in de wereld, zou je kunnen zeggen dat die nadruk aan het einde van het evangelie bij de discipelen komt te liggen die uitgezonden worden. De wereld krijgt nog een kans!'

Hoop doet anders leven

TEKST: KARS VELING, DIRECTEUR VAN PRODEMOS EN FILOSOOF /// FOTO: COLLECTIE NATIONAAL ARCHIEF/ANEFO/ERIC KOCH

‘Eerlijk gezegd heb ik in mijn stage tot nu toe niet echt anders gewerkt dan mijn ongelovige collega’s.’ Het moet in de jaren ‘70 of ‘80 zijn geweest (ik was docent aan de sociale academie en de verpleegkundige-opleiding van wat nu de Gereformeerde Hogeschool is) dat een stagiaire dit opbiechtte tijdens een terugkomdag. De andere studenten en ik begrepen precies wat ze bedoelde.

Gehoor geven aan het evangelie maakt toch alle verschil? Is het dan niet zorgelijk als daar maar weinig van blijkt? Ik herinner me nog flarden van het daarop volgende gesprek. Natuurlijk citeerde ik m’n collega-docent Ad Kooij die vaak zei: ‘Goede werken doen is allereerst je werk goed doen.’ Zoeken naar wat God van je vraagt is belangrijk en spannend. Doe dat onbevangen en wees blij als je aansluiting vindt bij anderen. Maar realiseer je dat christelijk leven ook non-conformistisch kan maken. Hoe staan christenen in de wereld? Er is in vijftig jaar veel veranderd. Het gangbare beeld van die verandering is dat we in de vrijgemaakt-gereformeerde kerken zijn losgekomen uit een cultuur van antithese tussen kerk en wereld, tussen gelovigen en ongelovigen. Ik zeg ‘losgekomen’, want we zijn in het algemeen wel tevreden over die ontwikkeling. Als gereformeerden zijn we meer dan vroeger open naar de buitenwereld en we stellen er een eer in om in de ogen van

buitenstaanders heel normale mensen te zijn, geheel anders dan de karikatuur van de steile calvinist.

In de wereld Er is ongetwijfeld veel veranderd, volgens mij ook ten goede. Maar het is nodig om de aard van die veranderingen precies te bekijken en te bedenken dat de vragen van toen vandaag de dag uitdagender zijn dan ooit. De anekdote over de gereformeerde stagiaire heb ik gekozen om verschillende redenen.

Om te beginnen is het een misverstand te denken dat de verzuilde gereformeerde wereld naar binnen gekeerd was. Ik herinner me niet anders dan dat gereformeerden zich behalve over de kerk ook druk maakten over staat en maatschappij. Toen een groep jonge studenten, onder wie ik, in 1966 een nieuwe gereformeerde studentenvereniging oprichtte, had dat natuurlijk alles te maken met de kerkelijke situatie van die tijd. Kerkelijk en confessioneel kozen we een strikte positie, maar dat was niet

in de laatste plaats om niet door intern geharrewar afgeleid te worden van de roeping van christen-academici in de samenleving. Ja, we gingen ervoor. Het was de tijd van de democratisering van de universiteiten. We dienden dus ook een eigen Gereformeerde Studenten Lijst in voor de eerste verkiezingen van universiteits- en faculteitsraden. Het is niks geworden, maar ik herinner me nog verkiezingsdebatten met corpballen en anarchisten. De Gereformeerde Sociale Academie, waarbij ik vanaf de start in 1972 betrokken was, opereerde uitgesproken antithetisch, onder leiding van de wegenbouwer Hendrik van der Tol. Deze ondernemer en onverzettelijke gereformeerde voorman vond het onverteerbaar dat het terrein van het sociale werk zou worden overlaten aan de ‘wereld’. Zijn uitvoerders, mijn collega’s en ik, vonden het prachtig om tegen de stroom in een ‘soosjale academie’ op te bouwen, op grond van Schrift en belijdenis. Ik herinner me grote bijeenkomsten waarin we – met bibberende knieën, dat wel – vlammeende betogen hielden tegen de marxistische maat-

‘Als gereformeerden

zijn we meer dan

vroeger open naar de

buitenwereld’

Het is een misverstand te denken dat de verzuilde gereformeerde wereld naar binnen gekeerd was. Zij maakten zich behalve over de kerk ook druk over staat en maatschappij.

Foto: Pieter Jongeling tijdens de onderhandelingen over de begroting in de Tweede Kamer, 12 oktober 1966. ///

schappijidealën van die tijd.

In 2014 zijn jonge generaties gereformeerd gericht op de brede samenleving, maar daarin verschillen ze niet van hun ouders en grootouders. De stagiaire die zich afvroeg of haar leven wel genoeg in het teken stond van het 'gij geheel anders' twijfelde niet over de roeping om zich in te zetten in de samenleving.

Vastigheid Het verschil tussen toen en nu zit ergens anders. Lange tijd hebben we voor het christelijke leven gezocht naar een onwrikbare grondslag die niet afhankelijk zou zijn van de tijdgeest. Van Abraham Kuyper hadden we geleerd dat er tweeërlei beginsel is. Vanuit het calvinistische beginsel zouden Gods kinderen op alle terreinen van het leven de goede weg vinden. En daarmee zou de antithese gegeven zijn met hen die zich niet door Gods geboden laten leiden, maar menselijke ideeën volgen. De vrijgemaakten hadden – in het spoor van Klaas Schilder – natuurlijk veel kritiek op Kuyper. Maar Kuypers opvattingen over de antithese volgden ze. Omdat al tijdens het leven van Kuyper

bleek dat de 'calvinistische beginselen' gehanteerd konden worden ter verdediging van gevestigde belangen, zochten Schilder en anderen een radicalere positie. Niet iets vaags als een beginsel, maar concreet de Schrift en de confessie, beleden in de ware kerk, zou de basis voor het christelijke denken en leven moeten normeren. De formele binding aan de confessie, de erkenning van de wettige kerk en ook de benadering van de Bijbel als een consistent corpus van ware en geldige teksten leken veelbelovend als vastigheid voor het christelijke leven.

Uit deze gedachte is de vrijgemaakte gereformeerde organisatiecultuur van de eerste decennia na de Vrijmaking te begrijpen.

Hoop Het is goed dat deze kerkelijke cultuur, met haar neiging tot rigorisme en isolement, is doorbroken. Maar duidelijk is dat de oude vraag zich blijft opdringen: wat betekent het om christen te zijn in leven en werken? Deze vraag

is klemmend omdat we niet ontkomen aan de vraag of het verlangen naar een boven de geschiedenis verheven zekerheid als zodanig niet kritisch moet worden onderzocht. Stel dat we er feitelijk in zullen slagen een nieuwe consensus te bereiken over bijvoorbeeld de relatie tussen schepping en evolutie of de positie van vrouwen in de kerk, zal deze dan berusten op wat we opnieuw als een tijdloze norm beschouwen? Ik geloof dat we dan dezelfde fout zouden maken als degenen onder onze voorouders die hun inzichten als eeuwig en onwrikbaar verabsoluteerden.

Naar mijn overtuiging is een nieuwe bezinning op de geschiedenis noodzakelijk. We zijn kinderen van onze tijd en dat was natuurlijk nooit anders. God geeft grond voor hoop aan een wereld waarin het kwaad woekert, en dat heeft hij alle generaties door gedaan. De niet te doorgronden bemoeienis van de Eeuwige met de wereld, met de geschie-

*'We stellen er een
eer in om in de ogen
van buitenstaanders
heel normale
mensen te zijn'*

denis en heel persoonlijk met ons en onze kinderen, beschermt tegen cynisme en maakt sterk tegen onrecht. Het de eeuwen door vertelde verhaal van de komende, de gekomen en de te verwachten messias geeft moed. En zoals ook de Bijbelse getuigenissen laten zien

hebben mensen steeds weer opnieuw met elan en als het nodig was scherp duidelijk gemaakt wat het geloof moet voortbrengen. Het voorbeeld van de gelovigen die ons zijn voorgedaan vraagt niet om imitatie, maar om het navolgen van hun geloof.

Hoop doet leven. Hoop doet ons ook – waar dat moet – anders leven, niet om het anders-zijn, maar omwille van liefde en recht.

God houdt van alle mensen

TEKST: BAS LUITEN, PREDIKANT VAN AMERSFOORT-DE HORSTEN EN HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// FOTO: ALESSANDRO GENOVESI VIA PANARAMIO.COM

‘Hoger dan de blauwe luchten en de sterretjes van goud, woont de Vader in de hemel die van alle kinderen houdt.’ Dat zijn de eerste regels van een bekend kindergebed. Maar er is ook een andere versie in omloop, die eindigt met: ‘die van al zijn kinderen houdt.’

Als ik me niet vergis, is deze variant vooral in onze kringen gangbaar. De verandering is subtiel, maar betekent een wereld van verschil: de Vader houdt alleen van zijn kinderen (zijn verbondskinderen), van andere kinderen houdt

Hij niet. Ergens snap ik wel waar men bang voor is, want ik ben ermee opgevoed. Vroeger kon je in de stadsbus stickers aantreffen met de tekst: God houdt van u. Van mijn ouders leerde ik dat dat niet waar was, dat je dat niet zomaar tegen iedereen kon zeggen. Zij

hadden dat in de kerk gehoord, kort na de Vrijmaking. Buiten Gods verbond in Jezus Christus was zijn liefde niet, alleen zijn toorn, zo werd het onderscheid duidelijk neergezet. En hadden ze geen gelijk? Ogenschijnlijk wel, want het staat er, bijv. in Joh. 3:36: ‘Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, maar wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten.’ Van daaruit werden discussies gevoerd over de engelenzang in de kerstnacht: heeft God een welbehagen in de mensen of alleen in zijn mensen? Daar liep ik laatst weer tegenaan, en de NBV geeft daar ook aanleiding toe door te vertalen: ‘en vrede op aarde voor alle mensen die Hij liefheeft.’ Dat kun je lezen in beperkende zin, dat God niet alle mensen liefheeft. Maar dat klopt niet, om te beginnen niet met de boodschap van de engel aan de herders. Die sprak over het goede nieuws voor het hele volk. De doorgaande boodschap van de Bijbel is dat God de wereld liefheeft (Joh. 3:16), dat de discipelen daarom tot alle volken moeten gaan (Mat. 28:19), omdat God wil dat alle mensen worden gered en de waarheid

Het gebouw de Samaritan's Inn aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam, tegenover het Centraal Station. Kenmerkend is de tekst op de gevel: God roept u - Jesus loves you. ///

leren kennen (1 Tim. 2:4), dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat (2 Petr. 3:9).

Verzet Maar dat kan toch niet waar zijn? Hardnekkig is het verzet tegen zo veel liefde. Er zijn bij 1 Timoteüs 2:4 verklaringen in omloop die lezen dat God wil dat alle *soorten* mensen worden gered – blanke, bruine, rode en gele – maar niet alle mensen. Terwijl in diezelfde passage staat dat we voor alle mensen moeten bidden, voor alle koningen en gezagsdragers, in alle vroomheid en waardigheid. Steeds hetzelfde woord alle. Daar is toch geen onduidelijkheid over mogelijk? Waarom dan al die pogingen om daar onderuit te komen? Ik verklaar het vanuit het verzet tegen een soort alverzoening, die stelt dat het hoe dan ook met alle mensen wel goed zal komen, of ze nu in Jezus geloven of niet. Inderdaad is dat een ernstige dwaling. Maar als je die gaat bestrijden door Gods liefde te beperken, is het middel net zo erg als de kwaal. Sommigen zien dit als een logisch gevolg van Gods uitverkiezing: de mensen die God niet uitkiest, delen ook niet in zijn liefde. Maar deze gevolgtrekking zou in de vrijgemaakte kerken niet meer mogen voorkomen. Want wij hebben juist geleerd dat God altijd betrouwbaar is in wat Hij zegt, ook al zijn er dopelingen die zijn liefde verwerpen en andere wegen gaan. Als ze uiteindelijk verloren gaan is dat niet omdat God hen niet zou hebben liefgehad en hen slechts een schijn-doop zou hebben gegeven. Wat wij niet kunnen doorgronden mogen we niet

uitspelen tegen wat God ons klip en klaar betuigt.

Vaderliefde Is het werkelijk zo ingewikkeld? Moeten we zo gecompliceerd en terughoudend omgaan met de liefde van God zodra we ons buiten de kerk begeven? Dat zie ik gebeuren, maar dat betreur ik met heel mijn hart. Want God

*‘Moeten we zo
gecompliceerd en
terughoudend omgaan
met de liefde van God
zodra we ons buiten de
kerk begeven?’*

heeft de wereld lief! Hij heeft ons en alle mensen het leven gegeven in en door zijn Zoon, de eerstgeborene van de schepping (Joh. 1:3, 4; Kol. 1:15-17). Een intensere band is niet mogelijk. Alle mensen hebben hun oorsprong in Hem, zijn geboren uit de liefde van de drie-enige God, of ze dat nu willen weten of niet. Ik vind het prachtig om hun dat te vertellen, om hun ogen daarvoor te openen. Dat doe ik niet vrijblijvend of eenzijdig, uiteraard, God wil dat ze Hem erkennen en dat ze Jezus Christus als hun volkomen verlosser aanvaarden. En dat vertel ik hun, dat moet ik hun vertellen, omdat God van hen houdt! De keerzijde daarvan is dat God groot verdriet heeft over ieder mens die verloren gaat, al is zijn oordeel nog zo rechtvaardig en dieper doordacht dan wij kunnen bevatten (Ez. 18:23). Want God heeft lief als een Vader. Zijn liefde tot de mensen is diep en onvoorwaardelijk. Dat zie je in de overweldigende gelijk-nis van de verloren zoon. Terwijl die jongen zijn leven vergooit, verlangt zijn vader hem intens terug. Dat is niet te bevatten, maar juist in een vader kun-

nen boosheid en liefde zo samengaan. Welke vader of moeder kent dat niet? Zelfs als je kinderen je het bloed onder de nagels vandaan halen, blijf je van ze houden en voor ze bidden, ook al ben je nog zo boos op hen. En als ze ten onder gaan in hun kwaad zeg je niet ‘net goed’, maar ben je diep in de rouw. Als dat bij ons al zo is, zou dat bij God niet nog meer zijn? Daarom mogen we zijn liefde en zijn toorn niet tegen elkaar uitspelen of tegen elkaar wegstrepen.

Mensbeeld Tegen alle mensen wil ik zeggen: God houdt van je, meer dan je tot nu toe hebt beseft. En ik wil zeggen: God haat het kwaad in je, meer dan je zelf kunt bedenken. Dat wil ik zeggen tegen *alle* mensen, ook als ik in de kerk op de kansel sta. Want het is nogal wat om Gods liefde voor jezelf te houden en Gods toorn aan een ander toe te dichten. Dat simplisme wil ik graag doorbreken. Gods liefde en toorn gaan altijd samen voor alle mensen, ik kan nooit het een vertellen en het ander weglaten. Want zonder Gods toorn snap ik zijn liefde niet, en zonder Gods liefde peil ik zijn toorn niet. Ik hoop dat we nu samen

*‘Het is nogal wat
om Gods liefde voor
jezelf te houden en
Gods toorn aan een
ander toe te dichten’*

weer kunnen zingen dat God van alle kinderen houdt. En dat we daar ook van doordrongen raken, zodat we alle mensen anders gaan bekijken, namelijk als geliefde kinderen van God, ook al vergooien ze op dit moment misschien hun leven en gaan ze daardoor hun ondergang tegemoet. Misschien wil God door u en mij daar verandering in brengen. De Vader zond zijn Zoon voor heel de wereld, in oneindige liefde, en de Zoon zendt ons met de grote opdracht: heb je naaste lief, met mijn liefde.

Wil God dit?

TEKST: HANS BURGER, POSTDOC ONDERZOEKER AAN DE TU KAMPEN /// AFBEELDING: LEON COGNIET (1794-1880), MUSEE DES BEAUX-ARTS, RENNES.

TOEN WERD VERVULD...

Matteüs 2:17

In de kersttijd lezen we over veel vervullingen: oudtestamentische profetieën die rond de geboorte van Jezus vervuld worden. Echo's van oude lofzangen die tot klinken komen. Teksten die zelfs richtinggevend zijn voor het vinden van het Kind. Op verschillende manieren geeft de evangelist Matteüs aan dat hij Schriftgedeelten recyclet. En soms is dat ene woordje dat hij daarvoor gebruikt richtinggevend voor ons denken over God.

Een van de gruwelijkste verhalen uit de kersttijd is wel de moord op de kleine kinderen in Betlehem. Eigenlijk wil je het daar met Kerst helemaal niet over hebben. En daarna ook nog niet. Het is té gruwelijk.

Het begon eigenlijk heel hoopvol. Via de magiërs geeft God zelfs koning Herodes de kans het Kind te zoeken en te aanbidden. Maar dan treedt een wrede en onberekenbare machthebber de geschiedenis in. Herodes kiest er niet voor om te aanbidden, maar om te elimineren. Waar hij geen oog heeft voor de radeloze moeders, hebben wij dat wel. En Matteüs ook.

Want Matteüs citeert een gedeelte uit de Schriften: 'Rachel beweende haar kinderen en wilde niet worden getroost, want ze zijn er niet meer.' Matteüs hoort in het geschreeuw van deze moeders een echo en benoemt die. Wat? Is God zo wreed dat Hij dit laat gebeuren om een profetie in vervulling te doen gaan? Wil God dit?

Nee. Zo is God niet. Dit wil God niet. En zo staat het er ook niet. In vers 17 staat niet dat deze verschrikkelijke dingen gebeuren omdat God het wil of omdat God wil dat er een profetie in vervulling gaat. Die verwoording staat (in het Grieks) wél in de verzen 15 en 23. De NBG-vertaling van 1951 laat dat goed zien: dit gebeurde 'opdat vervuld zou worden'. God had hier een bedoeling mee, dit moest gebeuren.

Bij de kindermoord staat in vers 17 in het Grieks iets anders: 'Toen werd vervuld' (in de NBV is deze nuance verdwenen). Daarin proef je dat je – anders dan in de verzen 15 en 23 – niet zomaar kunt zeggen: God wil dit, God zit hierachter. Dit moest niet van God, ook al kreeg door deze gebeurtenis een profetie wel een diepere vervulling.

Waar Jezus komt, zet God je voor de keus: wat doe jij met Jezus? Ga je Hem eer bewijzen zoals de magiërs? Of reageer je zoals Herodes? God neemt jou en mij serieus. Hij geeft ons een kans. Laat maar zichtbaar worden: wie ben jij? Wat wil jij met Jezus?

Het kan zijn dat God daarmee agressie en wreedheid wakker roept. Maar dat is niet Gods schuld! God geeft een koning die vrede op aarde komt brengen. Wil jij dat niet, zoals Herodes? Verzet je je? Voor die reactie ben jij zelf verantwoordelijk. Herodes was zelf verantwoordelijk voor zijn eigen reactie. En niet God.

Laat maar zichtbaar worden:
wat wil jij met Jezus?

Een wolk van getuigen

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN, HOOGLERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE TU KAMPEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// FOTO: THAD ZAJDOWICZ

‘Nu wij door zo’n menigte geloofsgetuigen omringd zijn, moeten ook wij de last van de zonde, waarin we steeds weer verstrikt raken, van ons afwerpen en vastberaden de wedstrijd lopen die voor ons ligt. Laten we daarbij de blik gericht houden op Jezus, de grondlegger en voltooiër van ons geloof.’ Hebreeën 12:1-2a

Dat beeld spreekt meteen aan: een hardlooppwedstrijd voor lange afstanden. Niet in een stadion, waar de atleten steeds dezelfde rondjes moeten rennen, want de tekst vermeldt een parcours dat ‘voor ons ligt’. Denk liever aan een marathon, zoals die in grote steden wordt gehouden, bijvoorbeeld New York of Rotterdam, met soms tienduizenden deelnemers. Zo’n wedstrijd vergt veel van het menselijk uithoudingsvermogen en is dan ook een enorme uitdaging voor beroeps- en amateursporters. In welke opzichten lijkt een gelovige op een marathonloper?

Drie adviezen Stel, je staat in de startblokken, je hebt het te lopen traject voor ogen, maar hoe houd je het vol tot aan de eindstreep? Gelukkig zijn we niet de enige atleten op de baan, we kunnen ons aan talloze medegelovigen optrekken. Maar christenen hebben, net als langeafstandslopers, toch een lange adem nodig om vol te houden tot het einde. De brief aan de Hebreeën adviseert ons drie dingen aan de hand van de beeldspraak van een marathon:

(1) Langeafstandslopers laten overbodige kleding thuis en nemen zeker geen koffers mee. Wij moeten ons dus ontdoen van alle ‘ballast’ die ons tijdens de race kan hinderen, in dit geval vooral

de zonde die onderweg een blok aan het been wordt.

(2) Langeafstandslopers laten zich niet uit het veld slaan en zullen hun krachten evenwichtig over het hele traject verdelen. Wij moeten dus, ook bij tegenslag, uithoudingsvermogen tonen en met vastberadenheid doorgaan.

(3) Langeafstandslopers kijken niet om zich heen en werpen geen blik in de achteruitkijkspiegel. Wij moeten dus vooruit kijken, naar de finish, en het oog gericht houden op het koninkrijk.

Goed getuigenis Er is ook publiek dat de atleten onderweg aanmoedigt: de geloofshelden die geportretteerd werden in Hebreeën 11. Dit bekende en geliefde Bijbelhoofdstuk heeft als kader dat er een goed getuigenis van hen is gegeven. Dus het gaat niet over hun eigen getuigenis. Vers 2 zegt: ‘Om hun geloof werden de mensen uit vroeger tijden geprezen.’ En in vers 39 lezen we: ‘Al deze mensen, die van oudsher om hun geloof geprezen worden.’ Geprezen door God namelijk, die hun vaste vertrouwen op Hem wist te waarderen. Hij heeft deze mensen als het ware een getuigenschrift van goed geloof

meegegeven. Zodoende zijn hun namen in de Bijbel terechtgekomen.

Het portret van iedere getuige vertelt het verhaal van geloofsmoed en volharding. Deze mensen zijn niet alleen toeschouwers, maar ook oud-atleten, die mooie prijzen hebben gewonnen. Voor hen is de wedstrijd inmiddels een gelopen race, voor de lezers van de brief en voor ons nog niet. Wij kunnen ons onderweg laten aanmoedigen door wie ons zijn voorgegaan en hoop putten uit de wetenschap dat zij de eindstreep gehaald hebben.

Namen Dit zijn de namen. *Abel* – zijn offer werd door God geaccepteerd.

Enoch, de man die dermate dicht bij God leefde dat hij zomaar de hemel binnenwandelde. *Noach*, die Gods waarschuwing serieus nam; hij bouwde een reddingsboot op het droge en kon daarmee zijn gezin in veiligheid stellen toen de zondvloed kwam. *Abraham*, die alles achterliet, op weg naar het beloofde land. Zo groot

was zijn geloof dat hij zelfs bereid was zijn enige zoon te offeren, het wonderkind dat Sara en hij op hoge leeftijd nog gekregen hadden. *Isaak* heette hij, en ook zijn naam staat in het rijtje

*‘Gelukkig zijn we niet
de enigen op de baan,
we kunnen ons aan
talloze medegelovigen
optrekken’*

Een gelovige lijkt op een langeafstandsloper: hij heeft een lange adem nodig om vol te houden tot het einde. ///

getuigen, vanwege het feit dat hij Jakob en Esau zegende. Deze *Jakob* legde op zijn sterfbed al zijn zonen de handen op en gaf ieder een eigen zegenspreuk mee. Een van hen was *Jozef*, die tegen het eind van zijn leven al sprak over de uittocht van Israël uit Egypte, vier eeuwen later. Toen mocht *Mozes*, die niet voor een zoon van de farao wilde doorgaan, het volk daadwerkelijk uit Egypte leiden. Ook *het volk* zelf heeft godsvertrouwen getoond, eerst toen men door de Rode Zee trok als over droog land, en vele jaren later toen men de muren van Jericho zag omvallen na er zeven keer omheen getrokken te zijn. In datzelfde Jericho woonde *Rachab*, een Kanaänitische prostituee, die door de Israëlische verkenners te ontvangen en voort te helpen God gehoorzaam was geweest, en daarom de verwoesting van de stad overleefde. En al die andere namen niet te vergeten: Gideon en Barak, Simson en Jeft,

David en Samuël, de profeten. Het zijn er te veel om op te noemen. Zij hebben, om met de apostel Paulus te spreken, 'de goede strijd gestreden, de wedloop volbracht, het geloof behouden' (2 Tim. 4:7). Als Bijbellezers kunnen we dus aan het oudtestamentische rijtje ook de apostelen uit het Nieuwe Testament toevoegen, en hun medewerkers: mannen en vrouwen, oudsten en diakenen. Evenals die vele anderen die ons in twintig eeuwen zijn voorgedaan: Augustinus, Luther en Calvijn, Bonhoeffer, Martin Luther King en moeder Teresa.

Wolk Al die veteranen moedigen ons aan. Zij zijn ervaringsdeskundigen, en hun succes bewijst dat het uitlopen van de race geen onmogelijke opgave is. Zij kregen van God een goed getuigenis

mee en nu getuigen zij zelf, aan ons adres. Fraai is dit verwoord in het lied *De heiligen ons voorgedaan*: 'Geprezen zij zijn naam! Hij deed ons veilig gaan.' Vorige generaties gelovigen vormen voor ons het levende bewijs van Gods trouw. Als estafettelopers hebben zij het stokje steeds aan anderen overgedragen. Zo moeten christenen door de eeuwen heen, iedere generatie in eigen omstan-

digheden en met de uitdagingen van de eigen tijd, hun wedloop zien te volbrengen. Nu zijn wij aan de beurt. De Nieuwe Bijbelvertaling heeft het over een menigte geloofsgetuigen, omdat de Griekse tekst een eigenaardig extra beeld gebruikt dat minder goed past bij een hardloophwedstrijd: een *wolk* van getuigen. Toch is het goed om eens door te denken over die merkwaardige beeldspraak. Inderdaad kunnen we in

*'Vorige generaties
gelovigen vormen voor
ons het levende bewijs
van Gods trouw'*

De heiligen, ons voorgedaan,
hebben hier niets verworven,
maar zijn aan 't einde van hun baan
als vreemdeling gestorven.
Maar zij geloofden dat Gods hand
die hen tot daar geleid had
in 't beter, hemels vaderland
een stad voor hen bereid had.
Geprezen zij zijn naam!
Hij deed hen veilig gaan!
Kom, zingen wij tesaam
met alle heiligen!

Zij trokken uit als Abraham,
door God de Heer geroepen
zonder te weten waar hij kwam,
om 't land van God te zoeken.
Zij zijn gestorven in zijn naam
en hebben niets geweten
dan dat Hij had gezegd: Ik schaam
mij niet uw God te heten.
Geprezen zij zijn naam!
Hij deed hen veilig gaan!
Kom, zingen wij tesaam
met alle heiligen!

Die van de aarde vrijgekocht
nu rusten van hun werken,
zij spreken en getuigen nog
om ons geloof te sterken,
dat wij omgeven door de wolk
de weg ten einde lopen,
een met het heilig trekkend volk
in liefde en in hope.
Geprezen zij zijn naam!
Hij doet ons veilig gaan!
Kom, zingen wij tesaam
met alle heiligen!

Tekst: Muus Jacobse,
melodie: Willem Vogel.

Met toestemming van Interkerkelijke
Stichting voor het Kerklied overgenomen uit
Liedboek voor de Kerken (1973), lied 103.

het Nederlands een grote hoeveelheid
vergelijken met een wolk, bijvoorbeeld
door te spreken over een stofwolk of
over een wolk sprinkhanen. Al die
voorlopers vormen bij elkaar om zo te
zeggen een enorme zwerm
geloofsgetuigen.

Wat heeft die wolk te bete-
kenen? Allereerst: wolken
omringen. De geloofsge-
tuigen zijn overal om ons
heen. Hun aanwezigheid
is voor ons een steun in de
rug. Verder hebben wolken
iets verhullends in zich.

We zien de geloofsgetui-
gen niet, maar we beseffen heel goed
dat ze ons zijn voorgedaan. Ten slotte
zijn wolken hemels. De geloofsgetuigen
bevinden zich al in de glorie van God,
ze stralen bovenaardse victorie uit. Het
feit dat wij zo massaal worden aange-
moedigd maakt dat wij onze marathon
met ons hoofd in de wolken lopen.

Succescoach Wij zijn echter nog lang
niet bij de eindstreep. Zonder Jezus
halen we het nooit. Daarom noemt de
tekst kortweg zijn naam. Wat is precies
zijn rol? Jezus hoort niet bij de wolk
van getuigen, hoewel Hij als mens
ook onze race gelopen heeft. Maar het
gaat hier niet om zijn eigen geloof. De
brief aan de Hebreeën noemt Hem 'de
voorman en voltooiër van het geloof'
(Grieks: *tēs pisteōs archègon kai teleiō-
tèn*): Jezus staat zowel aan de start als
aan de finish, dus aan het begin én aan
het einde van onze geloofsweg. Want wij
hebben Hem van begin tot eind nodig
om onze wedstrijd helemaal uit te kun-
nen lopen. Jezus staat aan het begin,
omdat Hij ons de weg naar het leven
wijst, onze leidsman en redder is en ons
naar de uiteindelijke volmaaktheid wil
voeren (Hand. 3:15; 5: 13; Hebr. 2:10).

Jezus staat aan het einde, omdat Hij ons
over de streep trekt en God via Hem er-
voor wil zorgen dat we de volmaaktheid
daadwerkelijk bereiken (Hebr. 11:40).
Om in de beeldspraak van Hebreeën

te blijven, zou je Jezus
een succescoach kunnen
noemen: iemand die de
atleten weet te trainen, te
inspireren en te motive-
ren. Deze coach kan uit
ervaring spreken als het
gaat om de volharding die
nodig is om zo'n lange
wedstrijd vol te houden.

Wat is zijn geheim? Hoe
heeft Jezus het indertijd zelf gedaan,
toen Hij nog in de race was? Daarover
zegt vers 2b: 'Denkend aan de vreugde
die voor Hem in het verschiets lag,
liet Hij Zich niet afschrikken door de
schande van het kruis.' Het doel dat
Jezus onderweg voor ogen stond was de
hemelse vreugde. Zelfs toen Hij werd
gekruisigd, een schandelijke manier
om te sterven, hield Hij zicht op de
hemelse vreugde die Hem te wachten
stond. Tegenwoordig zit Hij op de troon,
aan Gods rechterhand, van de overwin-
ning te genieten. Ogenscheinlijk was
zijn eenzame route doodgelopen op het
kruis, maar zo heeft Jezus voor ons de
levensweg gebaad. Dankzij Hem kun-
nen we die weg onbekommerd lopen. Je
hoeft dus niet te rennen alsof je leven
er vanaf hangt; Hij heeft gelopen voor
ons leven. En aan het einde van het par-
cours staat Jezus ons al op te wachten.

Dit artikel zal worden opgenomen
in: *Onschatbare teksten. Een top-25 van
geliefde passages uit het Nieuwe Testament
met ongekende zeggingskracht. Naar
verwachting verschijnt dit boek dit
najaar, bij Buijten & Schipperheijn te
Amsterdam.*

Bidden: het hart van het geloof in christendom én islam

TEKST: LIEUWE BOONSTRA, EMERITUSPREDIKANT TE SLOCHTEREN ///

Christenen bidden tot God. Doen moslims dat ook? In een mooi boekje laat ds. Lucius de Graaff ons zien wat op dit punt de verschillen en overeenkomsten zijn tussen moslims en christenen. Hij neemt daarbij als uitgangspunt het Onze Vader.

De catechismus noemt het gebed het voornaamste in de dankbaarheid. Voor moslims is het gebed tot Allah ook heel belangrijk; ook bij hen raakt bidden het hart van het geloof. De schrijver laat zien dat er veel rituelen een rol spelen bij het gebed van de moslims en dat hun gebed een onderdeel is van de goede werken. Het boek biedt een prachtig overzicht in de vergelijking van de twee

godsdiensen en het is praktisch van opzet: eerst de manier van bidden van de moslim met daarbij de christelijke visie op het gebed. Behalve verschillen zijn er ook overeenkomsten en de schrijver schroomt niet die te noemen. Achterin vind je een handig overzicht van Arabische woorden. Ik heb van de inhoud genoten en het heeft mij aan het denken gezet. Hartelijk aanbevolen ter bespreking op verenigingen.

N.a.v. L.W. de Graaff, *Hemelreizen*.

Gebeden in islam en christendom.

Uitgave van Woord en Wereld, cahier nummer 98. 112 pagina's, € 11,-.

Heeft u ook een recent verschenen boek gelezen dat u onder de aandacht van de lezers van *De Reformatie* wilt brengen? Mail uw boekentip van max. 200 woorden naar: redactie@dereformatie.nl.

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

AKZ+ VOORJAARSPROGRAMMA 2014

Ook in het voorjaar van 2014 kunt u bij AKZ+ weer actuele en relevante theologie vinden. Van harte welkom bij één van de volgende collegeseries:

Christen zijn in een seculiere tijd. Welke relevantie kan religie in een geseculariseerde wereld hebben? Welke uitdaging biedt de stelling van Charles Taylor dat religie niet verdwenen is, als het om geloof, politiek en maatschappij gaat? Met dr. Hans Burger, prof. dr. Roel Kuiper, dr. Stefan Paas, drs. Geert Jan Spijker en drs. Rob Nijhoff. Vanaf 18 maart in Amersfoort.

De preek – klinkt daar Gods stem? Naar aanleiding van het boek *Horen naar de stem van God* van prof. C.J. de Ruijter organiseren we een cursus in vier avonden over preken. Met theologische achtergronden, prikkelende gespreksonderwerpen en

praktische oefening. Onder leiding van prof. dr. C.J. de Ruijter, dr. M.J. Kater en drs. C.T. de Groot. Vanaf 1 april in Apeldoorn.

Geloof versus wetenschap. Wat is de beste manier om waarheid te ontdekken: levensbeschouwing of wetenschap? Christelijke wetenschappers voelen de spanning: wat mijn hart ervaart is niet altijd hetzelfde als wat mijn hersenen bewijzen. En waar is God dan? Met Sander Griffioen, Chris Kruse, Cors Visser en Stefan Paas. Vanaf 10 april in Amersfoort.

Congres: De God van het Oude Testament. Steeds meer gereformeerden hebben moeite met het godsbeeld van het Oude Testament. Op deze studiedag proberen we uit die impasse te komen door vanuit drie gezichtspunten te denken: OT, NT en systematische theologie. Theologen van TUA, TUK en NGP verzorgen lezingen over de onderwerpen: straf, geweld en

uniciteit. Op 3 april in Apeldoorn. Voor meer informatie en aanmelding: www.akzplus.nl

NAÏMA-CONFERENTIE 2014: GODS VERHAAL - JOUW VERHAAL

De Naïma-conferentie wordt jaarlijks georganiseerd door de Stichting Evangelie&Moslims voor christenvrouwen die in de ontmoeting met moslimvrouwen getuige van Jezus willen zijn. Al jaren trekt deze dag meer dan honderd vrouwen van diverse culturele achtergronden. De Naïma-conferentie wordt dit jaar gehouden op 22 maart a.s. in Amersfoort. Thema dit jaar is: Gods verhaal - mijn verhaal, over het doorgeven van het evangelie met verhalen. We gaan samen leren om verhalen te vertellen en het samen doen! Kom naar de conferentie om toegerust en gemotiveerd te worden om de grote daden van onze God door te vertellen!

Ga voor meer informatie en aanmelding naar www.evangelie-moslims.nl en zoek onder agenda.

LAAT UW HART WERKEN VOOR ONDERWIJS IN GHANA

WORLD SERVANTS

+ GEEF VOOR NIEUWE KLASLOKALEN IN DAGBIRIBOARI

50 STENEN €25

1 ZAK CEMENT €10

WWW.WORLDSERVANTS.NL/STEUNGHANA

UIT DE KERKEN

Bedankt:

Voor Vollenhove in combinatie met IJsselmuiden:
P. van den Berg te Staphorst.

Aangenomen:

Naar Bellville-Kaapstad (Zuid-Afrika, Vrije Gereformeerde Kerk): F.J. Bijzet te Brouwershaven.
Naar Zuidwolde in combinatie met Ruinerwold-Koekange: kandidaat M.K. van Rijswijk te Kampen, die bedankte voor Eemdijk.

Preekconsent:

Preekbevoegdheid verleend aan: J.R. Cramer te Kampen, e-mail jaapcramer@gmail.com.